

"Lõmala algkool"

A 2317
 ENSV Vabariik
 Opetajate Teadusinstituut

- Teated (andmed) Saaremaa Lõmala
- 1.) valla Hõnecüla kihelkonnas Lõmala algkooli üle, milles tähtsini juhataja - õpetajana 26 aastat pidevalt nägja lugeda 2 a. mil viibisin esim. Naailma siias (1916.-1918.a.) kuid ka siias sam õpetaja palga kätte mille inspektor posti kaudu igas kuus palgu kantseleisist saatis. Kogutud "Saaremaa" annab vanima kirjelduse Saaremaa koolidest ja seal sisest teade, et Lõmala algkool on asutatud 1826.a. ja esimeseks õpetajaks (koolmeistriks olnud Peeter Kõrre (Kõrre) kooli asuti dramaa paupikamuse. 1934.a. korstsesin mainitud kooli muudatise ja see on praegu alles Lõmala kooli juhataja valduses. Muudatus on kõigile õpetajate nimed ja tähtsimeid aeg aastate jooksul siiski sisse kantud ja algab 1826. aastast kuni tänaseni.
 - 2.) Lõmala kool asutati talloose Hõnecüla (Lõmala) valla valikogus, Hõnecüla kiriku õpetaja ja Kuusisaare linna, Lõmala "nõukogu" osutatul. Lõmala nais koolis Kuusisaare Lõmalaile ja seega abistas ta nimest koolimeest Lõmalaile ehitada, andis oma mitmeid puut materjali, kuna sama

kaali ringkanna mehed tasuta töö tegid. Ehitus
algas 1850. a. kanadil ja sügavus oli uus kaalioneja
valmis.

- 3) Kaal asutus koos Lõmala küla mis koosnes 25 talun-
dist ja mõnest perest. Ka Lõmala küla lapsel
puulastid selle kaali alla kuna see küla alles saati
Kumarsaare laadradile ja seal oli 10 talunadit.
Läänemeri oli 1 km eemal. II kl. maantee läbis
kaali ümberaast määda mille algus on kingirupaast
26 km. Talude suurus oli umbes 25 ha ja mehed kaho-
tasid ning naised tegid pällutööd. Põrsad kõisid
süüti Piias tääl.

- 4) Kaal osutati paht riiklikel kaalutlusel.

- 5) Kaalil oli kasutada kartuli - maad 0,5 ha ja
heinamaad 1,5 ha. mis asutus jäe ääres ja andis
7-10 korra heina. Kaa talu sai õpetaja endale,
sed ta hois ka selle. Kaali maa-ala hooneti all
oli 1100 m²

- 6) Kaali hoonete plaan on siin eraldi.

- 7) See küsimus on algses koostatud.

- 8) Müübil klossis oli 5 lauda 2 m pikad ja 0,5 m laiad.
Iga lauda jaoks sama pikkune pink. 5 last
(põrsad) istus iga lauda taga. Laudadel olid raamatid
jaaks tiina kitsam (ahtam) laud all.
Õpetaja istis paudel mis oli 25 cm kõrgem kaali

laudekoolist. Laud oli vämmimata. Põlt (kateter) oli pruun ja klassitahvel must. Tema pindala oli 1 m².
Kontselei pöördus täiesti.

Raamatukogu kaanes ainult piiblitlugudist ja kate-
rismuutist millistest raamatutest. Linna raad andis iga
aasta 30 all. Põltskoolis olid klassis suur kristuse
pilt ja viimast ajal (1913 a.) saatis inspektor keisri
pildi ühes praavaga kaali seinal üles parandamiseks.
Geografia alal oli kasutatud Euroopa venemaa suua-
kaart ja 1913 a. andis inspektor kaardimise suunusega
glauuol. Muuõpetuse jaoks oli väike Mesopotamia
kaart apostli Pauluse missiooni reidide õppimiseks.
Muusikariistade ei oleud kaalil. Lõulu õpetati kor-
nariinumi ja viieli alal milleski õpetaja oli kohustatud
ise harrastama ehk ise tegema. Õpetaja Jakob Pieter oli
hea viialimeister. Nägin ühte tema viiulit 1914 a. ja
pragu ei tea ma ühtegi enam olevat.

9) Kaal lõi tas minu ajal (1913 a.) 6 päeva nädalas, iga
päev kella 9.-16. Niiuud 1 tund õunaga, süga
6 tunde päevast peale lamp. see oli 3 tundi pikk.
Programmi näudis 32 t. nädalas aga õpet. tegid
1 tunni üle normi.

Õpperaag kestis 15. okt. kuni 15. apr. Kaali sundus
algas 10st a. kuni 14ⁿⁱ, süga 3 tundi oli kursus pikk.

Et aga enne 15. a. vanust raimulilised (kinixhärnad)
 leeri si rüütnud, siis oles kaali lepitanud 13 aastane laps
 pidanud 2 a. kadus istuma ja oma äpista koguni
 unustama. Et seda ei jaksaks siis käid 13-15 a. vanused
 lapod igal laup. kaalis ja meesdustarid kardajet
 grupi "Hobnõpamerenõu küper". See oli samuti
 sunduslik. Kanoti ainult usapäetust ja vene
 keelt. Kõik, kui niisugused siis kaalis veel ei
 tuntud, oli ainult õppeaastad. Kaalitunnistus anti
 igal aastal 2 korda ja selles märgitud hinded loogas
 kaalmiister kogu klassi üs lobi.
 Õppimisele viigutati õpetajale lahomale istumisega.
 Igas kuuas asetati õpilased tarsuse järje ümber.
 Väitlus: III a. õpilane, kes oli kõige parunatt hinne-
 tega, istus õpetaja kantali üs ja n. l.
 kaali astudes ühharidust si nautind. Püüid ja tüterlapod
 õppind alpkoolides üheskoos. Õpilaste arv oli klassis
 kuini 15 õpil. ühe õpetaja jaoks! 2. Minna si oli innaks
 suurema arvaga kui 47 õpil. tootand. Takk oli
 ikka nõrdne. Tsari ajal oli näga roosa ustlaal
 edasiõppima peonda. Alpkooli ja kesakooli
 õppeaastad (programmid) si vahitud üksteisile.

- 10) Kaoli kasvatustööd uumargid oli algkoolis peetud
usulist.
- 11) Kaoli õppeplaan: Õppeained: Vene keel 6 tundi näd.,
Vene keel 6 tundi n. Eesti k. 6 tundi n. Arithmeetika
6 tundi nädalas. Geogr. 2 t. n. Looming 2 t. n.
Gümnaastika 2 t. n. ja vaba aine jaoks 2 t. n.
Vabariigi jaoks võiks saada praegast klassijärgset
tundi. Eesti keel gramm. ei õpetatud, kuid vene
keel gramm. oli siiski vähe süstematika lõpul.
Vaba aine kasutati enamasti koos ilukirjaga.
(uromanuasiil) Looduse teadust ja ajalugu ei
õpetatud algkoolis.
- 12) Õppekulliks oli Latvi keel koos ema keelaga
õiguse (Kõhasevabuse) vene keel. Vene keele õppi-
mine algas I kl. kaoli algul. Vene õpetust õpeti
igas klassis ema keeles.
- 13) Hõim. õpetust ei olnud, sugu puudusid tekstilised
ülesanded. 1905. a. ilmusid uue keele õhuuigi
kaardid keele ülesannetega. Hõim. alid I. Põrandin
ja A. Mühlmann. I ja II jagu.
Programmis nähti Halgsteht pöhalikku töndmist
Harilikud muurud korpusel saigel. Koraleht ja.
Looming toimus kiriku lauluks (korale) alid ja
Dr. K. A. Hermann, "See kääled" järgi.

- Luttre uue koolis tuli 32 karsali kätt õppida
 3^{ne} a. (talve) vältel. Karmuti korati laulude sõnad.
 Nõmest laulust 4-6 salmi. Õppimine toimus ettelaul-
 mise - märgimise järel. Joonistamine oli keelatud. Käsi-
 tööd ei tehtud. Muudatust programmis sündisid Eesti
 kod. valituse algul. Uue õppeaastaks oli siis koolilugu.
 14) Õppelaos vahetuse oli jõulu ja uueaasta puhul 2 nädalat
 2 p. det. kuuni 7. jaan. Viinädal vaba. Kuus 3 päeva jne.
 Vahetunnid olid 10 min. Kod. karsa ajal oli pühad 24 vaba.
 nimega Eesti inimese aastapäev. Karmuti vabatsid
 pühad. Puur Pude jae.
 15) Kooli tunniplaan koostas kooli juhataja ühes õpetajatega.
 Aluse vallas andis programm. Tunniplaani
 kinnitas koolijuhataja.
 16) Õppelaos algas iga hommiku tähti ajal palvusega.
 17) korrapäevajad ei tuntud ja seega polnud ka vaja.
 18) klassijuhatajad ei olnud. Kogu see töö lasus kooli-
 juhataja õul. Suurim kohtamine lastevanematega
 oli jõulupäev all mida iga kool. karsaldas ajelas-
 te pealt annetatud summade abil. Ettevõtteid panti all
 olid ainult vaimuliku isuga laulud 1-3 kättel.

Deklamatavaeni ii olnud.

19) Klassi nälistäid ii olnud.

20) Tsaari ajal vabastas kiriklik leer õpilased koolist.
Eksame ii nimetud. Kool andis leeri minijale tunnis-
tuse äppraameti üle. Sa tuli pastarile esitada.
Kadantise karras pöönil viidi õpilased üle ühest kko-
sist teise koolist antud tunnistuse jõul.
Põdulise läppastusi ii karalolatuil tunnistuati
kõtleandmise puhul.

31) Tsaari ajal ii tuntud koolist näiahitmist alg-
koolist. Eesti kad. karras ajal otuustas väjareitmise
ja Harku saatsmise kooli koolkogu.

Tsaari ajal olid distsipliini hoidmises luhatud
keheline karistus naga: murka püsti panemine..

Pälmedel murka asitamine. Paljastatud pälmedel
nurgas suismine terana kolv ehk süreda saala peal.

Õhtul peale tundidele klassi (kooli) jätmine.

Kärast tirimine ja palgesse löömine jne.

Laulu tundides oli läigi riistaks viiuli, praognapa
põle nukkimine. Kõnade kaantega õpik oli tihti
õpetojal karistamise vahendiks. Rõõdolas makalus löidud
karp tege püsil iegi rinast verejooksu raskest nujal.
Kehaline karistus langetati halva õppimise, uallatuse
ja tunnes sübraga juturajamise uat.

Luurim trahw anti nasta hokkarmise ja käsu
(ülesande) mitte täitmise uat.

Hatis 1920. a. läks meeldi ka naisele pakikaste kingitus. Kende suurus olles õpil. poolt taastatud raha summad. Kas rahkem raha pum jäms kinkis, sai ka rahkem kombusid.

19) Traari ajal ii lubatud kaalis tantsida, sest kaal sisis kirikku rahve all. Kaalimajad, mis asusid 10-20 km kirikust eemal olid ka ühtlasi palvelatks kus kaalraister oli rahustatud iga lõp. ja pähep. ähtul palveltunde korraldama. Õpperinge ipe organisatsioon kaalides ii lubatud kaantada.

20) Õpperaasta lõpp oli pastori ümberüümise kaalis. See sündis aprillikuu algul klassi meitel küüriti liivse nuustiga paktaks. Kanti lähemale tiiki väi lomp, lapetati paktaks ja tassiti kaali auele kuinama. Samuti sündis ka klassi põranda korras- temine. See resi saadi õpetaja korter käigist ja lumad olid lapakate vest. Ähtul tähtsist õpilased lauad - pingid klassi. Transistured anti kenadel viima- kaalipäeval kätt.

- 22) Poised ja tüdrukud õppisid koos. Kaali ringkonnas kehtes rakkavalitsus ja viisiku õpetaja ühiselt. Ringkonnas kesnes ühest suuremast ehk mõnest väisernast külast. Õhtukoostide ajal oli igas külas oma kaalimeja. See osus külgegi papsi või talu toos. 1850. aastate ümber ehitas iga küla juba omal kulul ühtkaalimeja. Nii oli sluskard Saaremaal. Kõnnuvalla külaade kaaliol olid maata, aga pärisvalla (baroni küladel) andis baron na natura maad kaali platšina ja õpetaja palgamaaks. Ka tarvitija maksis viis õpetajale oma maanavate laste seaks. Samuti kaali küte tuli mõisa maast.
- 23) Internaadid ruumis ei elnud. Haldasid oma puhul jaid pikema tee laugel väikeseks klassi magama. Õpet. karvadeksel tüid nad lähemast talust paar nädal ärgi külge alla ja õpetaja andis võimalust müüda pealiskatet: naps, kasukas, torik, rana, palt, jne. Kõnnuvalla andis kaadeti koduast rakkusega tüte isikutele. Õpilased õppisid klassis õhtul valla 20-22. Kõnnuvalla õpilane valvas konna järele koda õpet. üheks määres. Töö kaalis algas hommikupalvuga ja katekaali lauluga müte õpet. luges oma palve raamatust. Laulusinad ütles õpet. ette õpilastele palve ajal. See vältas 10-15 mn. Klassilõpp 15-15 liinine uelguetas õpimise ajal klassi. Õled müdi hommikul perevahale tagasi. Kõnnuvalla (täiskas) õpilased talid tavaliselt $\frac{1}{2}$ tundi varem tüistist. Poisid konnaõpilaste või jõejuure klassi koos oma (kaali) või küla keemust ja tüdruk pähkis pürende. Poised ja tüdrukud õppisid ühes ruumis (klassis) Kõnnuvalla oli nad 10-13-aastased.

Ka pärast tundide lõppu pühkis karap. tüdruk püüda ja naabli tolmust pühkida. Põisid tiid luud ja tüdrukaid talma-
lapid kaudust. Nii oli juha taarigjal kaalides isiklendamine.
Kaol. Eestl algul seati ametisse kaaliteenijad nallanalestuse arvel.

- 24) Õpilastest astusid paigas rohkem edasi õppima kihelkonna kaali.
Need olid anduramad ja jõukamad õpilased. Tütarlastest ei tea
ma taarajal kihelkonna kaalis aland, misti si väetud neidke
sinna. Ka Kaarma õpet. seminaris väeti ainult põisid kas
kihelkonna kaali olid lõpetanud. Kihelk. kaal andis kaalimeistri
kätte küla kaali ja seminar kätte kätte kiususe.
Kihelk. kaalis õpeti uusi õppemineid mida küla kaalis ei õpetatud:
nagu arelimäng neljal kääl (karaalid) joomist ja ajalugu.
Seminaris oli peale seati ja vone kulle na sama kull, geom.
ja kiriku ajalugu

- 25) Õpet. arv oli algskaals 1 ja kui õpil. tuli üle 100 - siis
määres nallanal. teise veel abine. Juhat. jäi tavaliselt
suurema töölase ja õpetaja. klassi ruum jaotati laud-
vahusinaaga paadiks, et üks teist ei segaks. Ma tähtsina üksinda
28 a. jagat. - õpetajana kuni 1944. aastati.

- 26) Õpet. nallandati naomulise paalt ebaausate elakomade pärast ja
inspostar teigi seda puuduliku vone kulle ehk palatilisuse meelse
põhjuse.

- 27) Palk oli 40-60 ekl. aastas ja seda maksti nallanajast 4-6 ekl.
kuus. Lõpul viis õpet. viikida ilma, et ülemused teaksid kus?
Laaremaa õpet. käisid mandril praavi teel ja osa Tallinnas ja
Piies puuspaadiks. Ka lumaabikates Piies tähts suuati neid.

- 27) Kõnnuval teenused olid tasuta korter, kütte ja valgustus.
Korter oli tingimata kaalimajas ühes kuni kahe ruumi.
- 28) Hõiskelised õpetajad tegevid ka põllumajandusega, kuna
võltselised (peisimehed) rentisid oma maadapikseid peetidid
ühe aasta peale välja. Spring oli eumline.
- 29) Lühikondlik tegevus oli laulu- mängusaaride juhtim-
ine. Piduade korraldamine ühes kooritaula ja näite-
mänguga. Tihti oli ka programmis populaartheadulised
kõned.
- 30) Ajakirjandus lüti Postimeest, Päevalehte, Saarlasi ja
Teatrit. Viimane lüti oli "Regensamb."
- 31) Laval ei olnud väsimatuid sidet kooli ja juhataja vahel.
- 32) Opperevõtteid ei eksisteerinud.
- 33) Ilmalikud korraldused tulid koolile inspektori poolt ja
kiriklikud papi-pastori kaudu. Aruanne esitati koolidel
koolitöö lõpul pastoreile. Aruanne sisaldas eelkõige hinded
viiis lallis ja puudutatud puude arvu.
- 34) Inspektori jaoks olid: Saari ajal papp-pastor, inspektor,
ja koor.
Inspektor residendas kooli üle 3-aasta. Pastor kand-
aastas aga retmeister tavaliselt usupastorist ja kiriku
laulu igal laupäeval. Retmeisterina mõnias õpetaja ühe
austama talumehes kes pidi igal pühapäeval kirikus käima
oma sõprades ühes kooli üle oma andmuse ja ka kool-
meisteri elusõbrad õpetajate-pastoreile ette kandma.

37) See kinnikas on juba nootatud.

38) Koosli ulanne kaotas valla rahituse ja see oli igas ralles iseseisvane. Minu koosli ulanne oli aasta jooksul umbes 100 el.

39) Oppimisepea algkoolis ei olnud.

40) Omavalitsuse silmapäri oli koosli üle vallasõnnem.

41) Kaostööd koosli ja kooli vahel ei olnud.

42) Väga heima ei täitnud teadagi ajal õpilased koosli kohustusi. Mõnikord ainult ühe juhuse korral õpilased isale mõnigi trahvi 5-10 kr. pöördunud päema ast. Et isa trahvi ära ei maksnud, teigi vallasõnnemuse teema korandusele apsjoni ja minis ära teema älli torre (tanni) koostis näljaltööd õpilast ei võtnud noorimale leri ja sepa ei saanud ta täiskasvanu mitte õhulud. Kiriin enne oli nali ja täpne.

Inspektor ei uurinud korraldusi koostisõnnemuse täitmisest.

43) Intelligentsi kasvatamine oli uurilise pehmitlepa.

44) Läärmäel näidati mõned pastarid (kõhukõnnes pastar L. Naising) igal talvel koosliõnnemise riivikuse laulma. Kavas oli 3 korraldusi 2-3 kättõlga ära laulda.

45) 1945. a. ei taanud algkoolidele nimetamis näimisi ümardasi.

46) Minale alluv Lõnala 3-kl. algkool sulati 1939. a. vallasõnnemuse paalt õpil. vähemuse pöördumisel. Koosliõnnemise täitnud 1939. a. õpil. 13 õpilast. Lõnala kool aseti uuesti 1943. a. 20-õpilasega. Kõnn aastal käisid Lõnala küla lapsed 5-km raugusel Tüürimäe 6-kl. koolis.

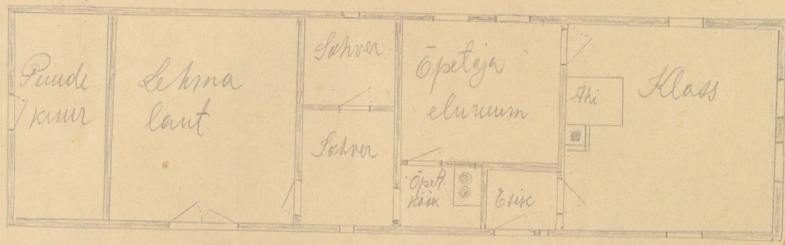
12)
Linnala küla 1920. aastal. Tüvismaja
püstpaneel kotab puole majast.

Jaan. H. Saarland

Laanemaalt Salme valla Lõmala algkooli
 põhiplaan 1920. a. Naja on ehitatud 1850. aastal
 ja tunnistati kõlbmatuks 1925. aastal.
 Tuhade kõrgus oli 2,5 m., võhtpalk seintega ja õhkatusga.

Põhi

Lõuna

Lühe 1. 90

Arh. H. Saarimäe

Õpetajate nimed kes
Linnala endises koolis selle
maja eksisteerimise aja sees on
täitnud.

1. Lida, Priidu 1850 - 1863. a.
2. Lõhmus, Jüri 1863 - 1864. a.
3. Peeters, Jakob 1864 - 1901. a.
4. Truu, Peeter 1901 - 1911. a.
5. Priike, Hindrik 1911 - 1913. a.
6. Saarlaid, Mikkel 1913 - 1925. a.

Märkus: Saarlaid oli endise nimega
Sigus mis muudeti. 1934. a.

H. Saarlaid

Kingisõprus 20. juunil 1960. a.

M. Spaulding
(Figs)

FK 769-1